

Електронне наукове фахове видання "Ефективна економіка" включено до переліку наукових фахових видань України з питань економіки

Ефективна
ЕКОНОМІКА

Дніпропетровський державний
аграрно-економічний університет

№ 5, 2011 [Назад](#) [Головна](#)

УДК 330.658

С. В. Сіліна,
аспірант, Класичний приватний університет (м. Запоріжжя)

ВИБІР КРИТЕРІЇВ ТА МЕТОДІВ ОЦІНКИ ЕФЕКТИВНОСТІ ІНВЕСТИЦІЙ ПРИРОДООХОРОННОГО ПРИЗНАЧЕННЯ

Анотація. Проаналізовано критерії та методи оцінки ефективності інвестицій природоохоронного призначення та обґрунтовано вибір тих чи інших при прийнятті управлінських рішень щодо інвестування капіталу на здійснення заходів природоохоронного призначення.

Ключові слова: інвестиції природоохоронного призначення, природоохоронні заходи, оцінка економічної ефективності інвестицій, критерії оцінки інвестицій природоохоронного призначення

Annotation. Criteria and methods of an estimation of efficiency of investments of nature protection appointment are analysed and the choice of those or others is proved at acceptance of the administrative decision concerning capital investment on realisation of actions of nature protection appointment

Keywords: investments of nature protection appointment, nature protection actions, an estimation of economic efficiency of investments, criteria of an estimation of investments of nature protection appointment

Вступ. Одним з найбільш відповідальних етапів при прийнятті рішення щодо інвестування природоохоронних заходів є оцінка економічної ефективності інвестицій, яка загальновизнана «основним інструментом вибору найбільш ефективного проекту із списку альтернативних інвестиційних проектів, запропонованих до розгляду, з точки зору удосконалення інвестиційних програм і мінімізації ризиків» [3, с.112].

Загалом економічну ефективність інвестицій природоохоронного призначення варто розглядати як результативність капіталовкладень в природоохоронну діяльність підприємства, реалізацію економіко-екологічних програм та природоохоронних заходів, що характеризується відношенням отриманого економічного ефекту (результату) до витрат ресурсів, які зумовили отримання цього результату.

Саме тому, слід вважати що, ефективність інвестування природоохоронних заходів – це величина, що характеризує відношення витрачених інвестицій природоохоронного спрямування та одержаних вигод (фінансових, соціальних, екологічних, політичних та ін.) з врахування впливу фактору часу та мінімізації ризиків.

Постановка проблеми. Питання оцінки економічної ефективності інвестицій ґрунтовно розкрито західними економістами, наукові дослідження яких знайшли своє практичне втілення у цілому ряді методик, розроблених фахівцями ЮНІДО (UNIDO - United Nations Industrial Development Organizations) - спеціалізована установа в системі ООН, МБРР, ЕБРР, Європейського Союзу. За основними положеннями ці методики подібні і розрізняються лише ступенем деталізації розрахунків. Загальна ідея методик західного зразка полягає в економічному обґрунтуванні проектів капітальних вкладень на основі полікритеріального підходу. Не є таємницею, що дані методики мають істотні недоліки, що ускладнюють їхнє застосування в умовах ринкової економіки в Україні, зокрема:

- система методологічних принципів у них не має спадкоємності від звичних вітчизняних методик;

- дані методики базуються на методології, звичної і звичайної для західних економістів і проектних працівників, але вони значно відрізняються у теоретичній базі від вітчизняних методик.

Не дивлячись на притаманні недоліки, методики західного зразка являють собою найбільший в історії економічної теорії науковий результат діяльності багатьох учених зі світовими іменами і багатьох наукових академічних установ, тому їх не можна не враховувати. Це і неможливо зробити, адже поки ще немає інших шляхів економічного обґрунтування проектів інвестування капіталу. Отже, сьогодні необхідно не лише їх визнавати, а і визначати можливості їх подальшого розвитку та адаптації у вітчизняній практиці.

Метою статті. Проаналізувати критерії та методи оцінки ефективності інвестицій природоохоронного призначення та обґрунтувати вибір тих чи інших при прийнятті управлінських рішень щодо інвестування капіталу на здійснення заходів природоохоронного призначення.

Аналіз досліджень та публікацій з проблеми. Значним вкладом у розвиток методики оцінки економічної ефективності інвестицій визнано наукові напрацювання вітчизняних та російських науковців, серед яких варто відзначити праці Бланка І.А., Гусакова Б.І., Голова С.Ф., Зіміна І.А., Єфіменко В.І., Ковальова В.В., Коссова В. В., Ліпсіца І.В., Майорової Т.В., Пересада А.А., Старика Д.Е. та ін. Зокрема, Ліпсіц І.В. та Коссов В.В. сформулювали правила оцінки інвестиційних проектів та запропонували класифікацію методів оцінки економічної ефективності інвестицій [6, с.103]. Зімінін І.А. були розглянуті критерії та способи оцінки економічної ефективності інвестиційних проектів [5, с.125]. Пересада А. А. та Майорова Т. В. визначили критерії оцінки інвестиційних проектів (кількісні та якісні) та запропонували методіку розрахунку показників ефективності реальних інвестиційних проектів [7, с.212]. Старик Д.Е. побудував динамічну і статистичну класифікацію постановок задач з оцінки економічної ефективності інвестицій [8, с.76].

Незважаючи на велику кількість досліджень з питань оцінки ефективності вкладення інвестицій, слід зазначити, що до тепер існують проблеми, що потребують скорішого вирішення: сучасна обліково-аналітична система підприємств не спроможна забезпечити повною інформацією процес прийняття рішення, законодавчо не визначена єдина методика розрахунку ефективності інвестиційних проектів, поза увагою науковців залишаються методики оцінювання ефективності інвестицій природоохоронного призначення.

Результати досліджень. Практика свідчить, що результати розрахунків економічної ефективності інвестицій природоохоронного призначення залежать від правильності вибору методу оцінки.

Огляд методик та показників оцінки ефективності інвестиційних проектів природоохоронного призначення подано в табл.1.

Таблиця 1.

Огляд методів та показників оцінки економічної ефективності інвестицій природоохоронного призначення

Характеристика методів за основною назвою	Показники оцінки ефективності ІІ	Прізвище розробника
1	2	3
Класичні	1) коефіцієнт ефективності; 2) строк окупності.	Бланк І.О.
Сучасні	1) чистий теперішній доход; 2) індекс доходності; 3) період окупності; 4) внутрішня норма доходності.	
Метод врахування вартості грошей та фактору часу	1) період окупності; 2) облікова норма прибутковості.	Голов С.Ф., Єфіменко В.І.

Метод дисконтування грошових потоків	1) чиста теперішня вартість; 2) внутрішня норма прибутковості.	
Статичні методи	1) спрощені грошові потоки; 2) реінвестований дохід; 3) чистий прибуток.	Гусаков Б.І. Старик Д. Е.
Динамічні методи	1) дисконтовані грошові потоки; 2) дохід реінвестування; 3) чистий дохід.	
Метод облікових оцінок	1) строк окупності інвестицій; 2) коефіцієнт ефективності інвестицій.	Ковальов В.В.
Метод дисконтованих оцінок	1) чистий ефект; 2) індекс рентабельності інвестицій; 3) внутрішня норма прибутку; 4) дисконтований строк окупності інвестицій.	
Метод результативності	1) строк окупності; 2) коефіцієнт рентабельності капітальних вкладень; 3) визначення ануїтету; 4) коефіцієнт приведених затрат.	Орлов П.П.
Метод розрахунку чистої поточної вартості	1) чиста теперішня вартість; 2) коефіцієнт внутрішньої рентабельності; 3) коефіцієнт повернення капіталовкладень.	
Метод розрахунку вартості капіталу	1) чистий прибуток; 2) чиста теперішня вартість капіталу; 3) коефіцієнт граничної ефективності.	Пересада А.А.
Метод окупності та доходності	1) окупність; 2) коефіцієнт доходності.	Хелферт Е.
Метод врахування фактору часу	1) чиста дисконтована вартість; 2) індекс прибутковості; 3) внутрішня норма окупності.	

*І. Біяньська «Оцінювання економічної ефективності інвестиційних проектів», 2010.

У вітчизняній практиці тривалий час розрахунок ефективності капіталовкладень виконувався переважно з «виробничої» точки зору і мало відповідав вимогам, запропонованим фінансовими інвесторами:

по-перше, використовувалися статичні методи розрахунку ефективності вкладень, які не враховують чинник часу, що має принципове значення для фінансового інвестора;

по-друге, показники, що використовувалися для оцінки економічної ефективності були орієнтовані на виявлення виробничого ефекту інвестицій, тобто підвищення продуктивності праці, зниження собівартості в результаті інвестицій, а фінансова ефективність була переведена на другий план.

Тому саме з цих причин більшість науковців віддає перевагу «динамічним» методам оцінки економічної ефективності проекту, заснованим на дисконтуванні грошових потоків проекту [5, с.112]. Проте використання динамічних методів на практиці ускладнюється наступними перешкодами:

- необхідністю правильно оцінити не тільки обсяг початкових капіталовкладень, але і поточні витрати і надходження на весь період реалізації проекту;
- відсутність стабільності валюти, у якій оцінюються грошові потоки.

У цьому зв'язку виникає питання про доцільність застосування динамічних методів аналізу виробничих інвестицій узагалі: адже в умовах високої непевності і при прийнятті різного роду допущень і спрощень результати відповідних обчислень можуть виявитися ще більш далекими від істини. Проте аналіз розвитку і поширення на практиці динамічних методів визначення ефективності інвестицій доводить необхідність і можливість їхнього застосування для оцінки інвестиційних проектів.

Отже, приходимо до висновку, вибір того чи іншого методу оцінки економічної ефективності інвестицій природоохоронного призначення повинен мати певне підґрунтя та здійснюватися у наступній послідовності:

1. Побудова концепції оцінки економічної ефективності інвестицій;
2. Визначення принципів оцінки ефективності інвестицій природоохо-ронного призначення;
3. Визначення критеріїв відбору методів оцінки.

При побудові концепції в першу чергу мають визначатись концептуальні напрямки оцінки економічної ефективності інвестицій природоохоронного призначення, з урахуванням їх особливостей та відмінних рис.1.

Щодо визначення принципів оцінки ефективності інвестицій природоохо-ронного призначення, вважаємо визначальними серед всієї сукупності принципів оцінки економічної ефективності мають стати: динамічності; комплексності; повноти; простоти; адекватності; інтегрованості; рухливості; достовірності; формалізованості; цільової орієнтованості; відповідності між результатом (ефектом) і факторами (ресурсами), що зумовили отримання цього результату; критеріальності; урахування особливостей застосування ресурсного, витратного і змішаного підходів до розрахунку показників економічної ефективності природоохоронної діяльності.

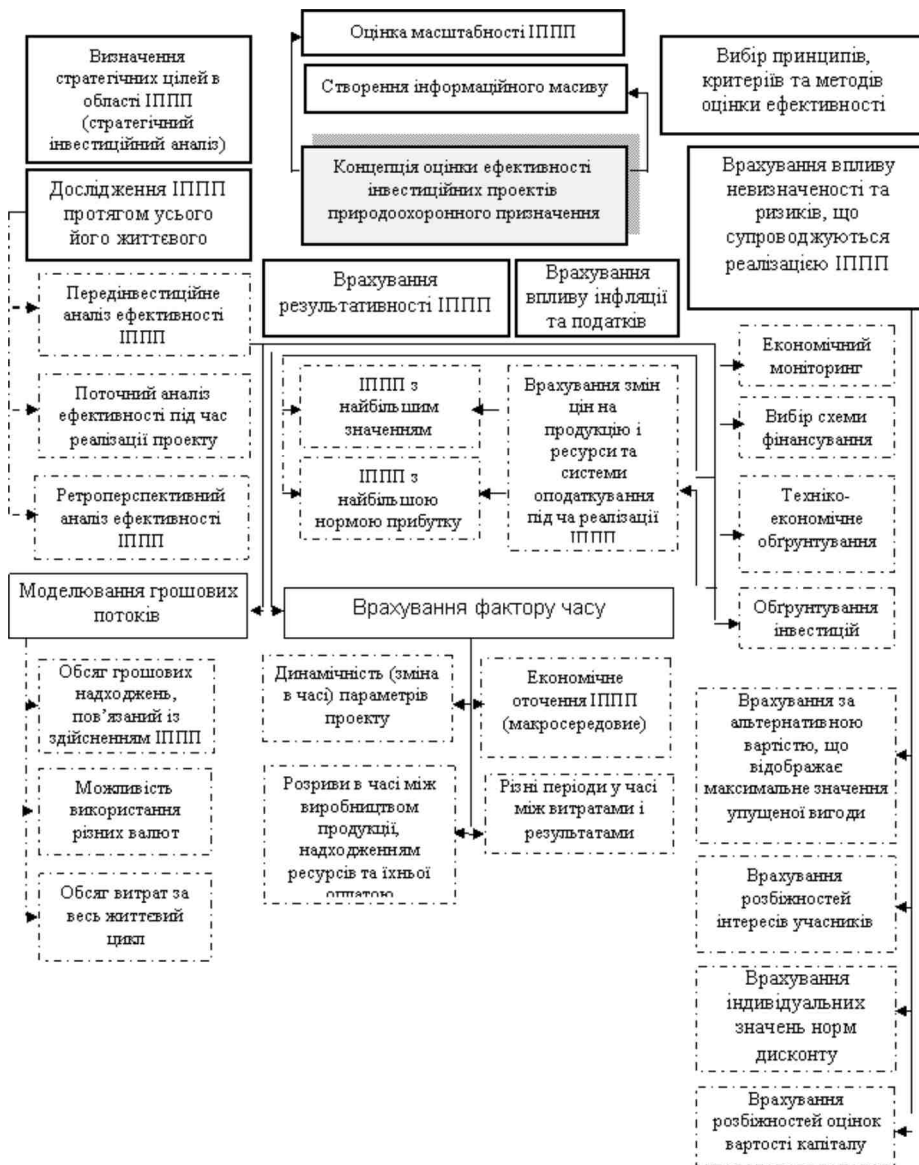

Рис. 1. Концепція оцінки ефективності інвестиційних проектів природоохоронного призначення (ІППП)

Загальноприйнятими критеріями, яким повинні відповідати методи оцінки ефективності інвестицій природоохоронного призначення у світовій практиці визнано наступні:

- 1) метод повинен враховувати зміну вартості грошей у часі; метод повинен враховувати ризиковість проекту і давати змогу розрахувати значення альтернативної вартості капіталу яка відображає процентну ставку на ринках капіталу для інвестиції з таким самим рівнем ризику;
- 2) метод повинен враховувати повну тривалість економічного життя інвестиційного проекту;
- 3) отриманий результат повинен бути об'єктивним, що забезпечується наявністю простого правила з прийняття рішення;
- 4) метод повинен концентруватися більшою мірою на грошових потоках, а не на балансовому прибутку.

Автор в повній мірі погоджується з вищепереліченими критеріями, яким повинні відповідати методи оцінки ефективності інвестицій. Проте враховуючи особливості інвестицій природоохоронного призначення вважаємо, що даний перелік критеріїв є неповним і має бути доповнений наступними критеріями:

- метод має враховувати принципи оцінки економічної ефективності інвестицій природоохоронного призначення;
- метод повинен враховувати масштабність інвестиційного проекту та рівня інформаційного забезпечення;
- метод повинен водночас враховувати корисний екологічний, соціально – економічний та еколого – економічний ефекти інвестування природоохоронних заходів;
- метод повинен враховувати додатковий (супутній) економічний ефект від інвестування у природоохоронні заходи.

Незважаючи на те, що всі розглянуті вище методи мають певні переваги та недоліки, аналітики нерідко віддають перевагу критерію IRR, оскільки вважають більш обґрунтованими рішення, прийняті на основі аналізу відносних, а не абсолютних показників. До переваг критерію IRR належить також те, що в разі його використання не потрібно знати вартість капіталу. Навпаки, величина IRR дає змогу оцінити мінімальні витрати на фінансування, при яких реалізація проекту буде прибутковою. При відомій вартості фінансування застосування методу IRR також приносить відповідний результат, оскільки дає змогу оцінити «резерв прибутковості», тобто наскільки дохідність проекту перевищує витрати на фінансування.

Використання різних методів оцінки капіталовкладень досить часто приводить до протилежних результатів. Інвестиційний проект, прийнятний за одним критерієм, може бути безприбутковим або й збитковим за іншим критерієм. Тому для отримання обґрунтованої і значною мірою достовірної оцінки якості інвестиційного проекту доцільно застосовувати сукупність наведених вище методів, доповнюючи їх іншими формалізованими та неформалізованими критеріями.

Висновки. Використання різних методів оцінки капіталовкладень досить часто приводить до протилежних результатів. Інвестиційний проект, прийнятний за одним критерієм, може бути безприбутковим або й збитковим за іншим критерієм. Тому для отримання обґрунтованої і значною мірою достовірної оцінки економічної ефективності інвестиційного проекту доцільно застосовувати сукупність наведених вище методів, доповнюючи їх іншими формалізованими та неформалізованими критеріями.

Література

1. Аніщенко В.О. До питання щодо вдосконалення теоретико-методологічних засад екологічного інвестування // Актуальні проблеми економіки. – 2007. - №8(74). – С.175 – 183.
2. Біляньська І. «Оцінювання економічної ефективності інвестиційних проектів», 2010
3. Гриньов А.В. Проектний менеджмент: Навч. посібник /Гриньов А.В., Дмитрів І.А., Бікулова Д.І. та ін. – Х.:ХНАДУ, 2006. – 244 с.].
4. Давыдова Р. Инвестиции в сфере природопользования // Инвестиции в России. - 2002. - № 5. - с.11-18.
5. Зимин И. А. Реальные инвестиции. Учебное пособие. - М.: Ассоциация авторов и издателей "ТАНДЕМ". Издательство "ЭКМОС", 2000. - 304 с.
6. Коссов В.В., Ліпсіц І. В. Экономический анализ реальных инвестиций, Изд-во «Магистр» 2009, - 347 с.
7. Пересада А. А., Майорова Т. В. Інвестиційне кредитування: Навч. Посібник. - К.: КНЕУ, 2002. - 271 с.

8. Старик Д. Э. Как рассчитать эффективность инвестиций. - М.: Финстатинформ, 1996. - 94 с.

9. Шаровська Т.С. Оцінка та аналіз реальних інвестицій/ Вісник Національного запорізького університету: Серія – Економічні науки, №1(5), - 2010, с.167

Стаття надійшла до редакції 05.05.2010 р.

ТОВ "ДКС Центр"